

Memòria d'Emili Teixidor

El dia 19 de juny es va morir el mestre i home de lletres, l'escriptor i editor Emili Teixidor. Oferim un recull de fragments de les entrevistes que Lluís Bonada li va fer, al llarg dels anys, a la nostra revista. Per a resseguir-ne la memòria. A tall d'homenatge.

“Les fondalades de Sau, la placidesa de la falda del Montseny, la ciutat industrial, hi ha una mica de tot.” Per a Emili Teixidor (Roda de Ter, 1933 - Barcelona, 2012), la plana de Vic condensava perfectament les virtuts que reclama un espai mític. I ell, des de la seva agudesada d'observador, pouant en les pròpies vivències i en les històries que sabia fer-se explicar, en va fer literatura.

Molts el recordaran, probablement, pel gran èxit que va significar *Pa negre*, amb adaptació cinematogràfica i multi-reconeguda inclosa. Molts n'evocaran potser el vessant de pedagog, d'apassionat per escampar arreu la bona nova literària, per acostar els més joves al món dels llibres amb històries pensades per a ells. Molts altres li tornaran a sentir la veu feta ona radiofònica per a recomanar novel·les, poemes, llibres. Emili Teixidor va tenir una vida fructífera, plena de reconeixements (des del Joaquim Ruyra de literatura juvenil, el 1967, fins al doctorat *honoris causa* de la Universitat de Vic, aquest mateix 2012, ha rebut, entre més, el premi de la crítica Serra d'Or, el Sant Jordi, el Creixells, el Jaume Fuster dels escriptors en llengua catalana o el Premi Nacional de Cultura) i d'obres emblemàtiques, ja fossin de caire didàctic (*Quinze són quinze*) o històries per a infants i joves (*L'ocell de foc*, *Cada tigre té una jungla*, *Cor de roure...*), guions, narrativa (la primera incursió en el món de la narrativa per a adults, *Sic transit Gloria Swanson*, o *Retrat d'un assassí d'ocells* o *Pa negre* o *Laura Sants...*) o reflexions literàries (*La lectura i la vida*, en va dir). En aquestes pàgines oferim un tast de la seva creativitat d'ampli abast, tot just un grapat de fragments d'un grapat d'entrevistes, signades totes per Lluís Bonada, publicades en aquesta revista i que avui transcrivim en homenatge.

■ La plana de Vic

—La novel·la que acabeu de publicar, *Retrat d'un assassí d'ocells*, evoca el mateix món que us va inspirar el vostre primer recull de narracions per a adults, *Sic transit Gloria Swanson*, és a dir: el món de la vostra infància, viscuda en un poble de la plana de Vic durant la postguerra.

—Si les coses que conec ja em van bé, per què n'he de buscar d'altres? En

altres novel·les juvenils, com ara *L'ocell de foc*, el nucli d'imaginació és exterior, però aquí és interior. La situació històrica de la postguerra ja em va bé perquè em permet dir que per més guerres que hi hagi, sempre hi ha una injustícia, la vida, el fet de viure, la derrota de viure. Després de la guerra, tant guanyadors com perdedors van quedar molt fotuts. A més, la plana de Vic em serveix de microcosmos. A la plana hi ha el camp, el bosc i la indústria, i, durant aquells anys, un poder absolut de l'església. El bisbe de Vic d'aquells anys, un mallorquí, deien que tenia línia directa amb Franco perquè l'havia ajudat a través d'en March. Tot això són coses que estan poc historiades, ni en la història ni en la literatura. A la novel·la hi ha, de més a més, una evocació d'aquest món a través del llenguatge de la plana de Vic d'aquella època. Cal advertir que el món de Roda de Ter i de la plana no és cap món rural o únicament rural.

(*EL TEMPS*, número 204, 1988)

—Creieu que podeu ser més detallista en el paisatge, estendre-us més perquè la plana de Vic té un paisatge molt variat, més que l'Empordà, per exemple?

—Sí. I, a més, sóc molt sensible als canvis produïts els darrers anys. La plana és molt variada, molt mítica. Les fondalades de Sau, la placidesa de la falda del Montseny, la ciutat industrial, hi ha una mica de tot. L'Empordà és més unitari. Com que, a més, té forma d'olla, queda encerclada i sembla que s'acabi el món, a l'altra banda. Et posa sobre la boca la pregunta, què hi ha a l'altre cantó?

(*EL TEMPS*, número 822, 2000)

■ Miquel Martí i Pol

—Amb el vostre amic Miquel Martí i Pol us porteu quatre anys. Ell és del 29 i vós, del 33. Amb aquesta diferència d'anys, és poc probable que ja us poguéssiu fer amics a l'escola.

—Però així va ser. Vam coincidir a l'escola perquè era una escola petita on només hi havia dues classes, la dels grans i la dels petits. I quan tenia deu anys i vaig anar a la classe dels grans, vam coincidir al mateix pupitre. Allí ens vam fer amics i ens deixàvem llibres. Després ell va anar-se'n a treballar. Un any o dos més tard, quan en

“La plana de Vic em serveix de microcosmos: hi ha el camp, el bosc i la indústria”

Miquel en tenia setze, va caure malalt dels pulmons i va intensificar les seves lectures. Això va fer que tant ell com jo poguéssim remenar més llibres, perquè ens els passàvem. Vam fer fins i tot, amb altres escriptors i estudiants del poble, una mena de grup, la Penya Verdager, que ens reuníem els diumenges al matí. Recordo que havia vingut gent de Barcelona, com ara Arimany, i, més tard, Castellet.

(*EL TEMPS*, número 204, 1988)

■ Escola Patmos

—Un dels fets més sorprenents de la vostra biografia és que sou fundador d'una escola, i que quan la fundeu només teniu vint-i-sis anys.

—Jo havia fet de mestre al poble i en tenia la carrera, que l'havia feta abans de començar les altres dues. Mentre era al col·legi major m'hi vaig il·lusionar. El director del col·legi major em va posar en contacte amb Pere Vergés, de l'antiga Escola del Mar, i el capellà del col·legi, mossèn Alemany, va engrescar-s'hi, també. Amb una colla de pares vam inventar allò de pagar una entrada. No pagaven per fer-se socis d'un club de tennis? Es va fer una societat amb molta gent. Cal fer un homenatge a aquella burgesia barcelonina, entre altres, Josep M. Vilaseca, els editors Manuel i Joan Salvat, Bertran, fill de Bertran i Musitu, que van contribuir perquè l'esperit de renovació pedagògica que en aquell temps es començava a respirar pogués concretar-se en la fundació de noves escoles. Era un moment en què la gent s'adonava de les limitacions religioses de la gent que educava la burgesia.

(*EL TEMPS*, número 204, 1988)

■ París

—Per què deixeu l'escola i, també, l'ensenyament?

—Per tres o quatre raons. Primer, perquè l'esperit de renovació amb què va néixer em va semblar que havia passat. Creia que les escoles que havien estat

capdavanteres de la renovació —catolicisme obert, acostament a la catalanitat i exigència científica— havien de fer un esforç per no quedar enrere respecte de les escoles públiques i, com ha passat, no totes l'han fet. La catalanització no és tan intensa com caldria. [...]

Una altra raó, perquè volia escriure i fer altres coses. I després, perquè em va sortir l'oportunitat d'anar a París a fer una cosa de cinema, a dirigir una revista enciclopèdica de cinema, en francès. Hi vaig estar dos anys. Allà vaig estar treballant al costat de l'editor Robert Laffont, que em va ensenyar el *métier*. Laffont em portava a les reunions dels comitès de lectura i comercial i vaig aprendre molt, cosa que m'ha estat després de molta ajuda quan he treballat a Salvat.

(*EL TEMPS*, número 204, 1988)

■ ‘Quinze són quinze’

—Comenceu a escriure per als nois a causa de la vostra vocació pedagògica?

—No solament això, sinó que els primers llibres els escric amb la col·laboració dels meus alumnes. Quan trobo ex-alumnes, sempre em recorden que jo els vaig ensenyar a llegir. El *Quinze són quinze*, que ha superat les vint edicions, sorgeix quan penso que és absurd que ens facin interessar per Calderón de la Barca i que cada dia passem per can Foix i no li diguem bon dia. I el llibre recull les entrevistes fetes pels alumnes amb quinze escriptors catalans. Amb els capellans que hi havia a l'escola vam fer un llibre per ensenyar religió als més petits, *El nom de cada cosa*, que encara es reedita. Després, vam fer un llibre que és a la desena edició, *El soldat plantat*, per contrarestar l'ideal educatiu de l'època que ens volien imposar amb l'assignatura de Formació del Esperitu Nacional. Després vaig continuar escrivint per als joves, sempre posant l'orella a l'auditori. L'original de *L'ocell de foc* el vaig llegir als nois, per posar-lo a prova, cosa que va molt bé, perquè els nois són molt sincers i cruels. Després, vaig encarregar-me de la col·lecció juvenil “El Nus”, de Laia.

(*EL TEMPS*, número 204, 1988)

■ Reflexió

—El lector de les narracions *Sic transit Gloria Swanson* i de la novel·la *Retrat d'un assassí d'ocells* hi trobaran

[a *El llibre de les mosques*] un Teixidor molt més ambiciós. Pel detallisme i per la voluntat d'aprofundir en la descripció d'una època, d'un paisatge i d'unes situacions.

—Sí, em sembla que sí. Sense proposar-m'ho, potser, però ho vaig veure mentre ho escrivia. En els llibres anteriors encara hi ha una mica aquest tic de la literatura accelerada de la meua obra juvenil, una mena de febre per descriure. I aquesta és més reflexiva. Conscientment, vaig voler lluitar contra aquesta acceleració. Una mena de reptè tècnic. I, per altra banda, la reflexió em va obligar a documentar-me força i tot això fa que la novel·la sigui més lenta.

(*EL TEMPS*, número 822, 2000)

■ 'Pa negre'

—Què hi ha de l'autor en l'obra?

—D'una manera aproximada, un 50%. Una vegada fet el primer esborrany, vaig donar-lo a llegir a amics de la comarca i em van donar molta informació que vaig incorporar al text. Encara ara em truquen per explicar-me situacions viscudes que són molt pitjors que les que explico.

—I què hi ha de l'autor en el noi narrador i protagonista, l'Andreu?

—He creat un personatge a base de vivències meves i de confidències de companys que m'han semblat representatives de l'època.

(*EL TEMPS*, número 1.016, 2003)

■ Fàbriques

—La vostra narrativa per a adults està centrada en la vostra comarca i *Pa negre* aprofundeix encara més en el que era la plana de Vic dels anys del franquisme. És una volta de rosca més. Penseu que no s'ha explicat prou la vida de la gent durant les primeres dècades del franquisme i, per tant, heu insistit en la matèria?

—En efecte. Hi ha dos o tres clics que van desencadenar el meu interès per parlar de la meua comarca. Una persona coneguda em va dir un dia que no hi havia obrers catalans. Desconeixia l'existència de les fàbriques de les conques del Ter i del Llobregat! Abans de l'onada migratòria, la majoria de la gent del meu poble anava a la fàbrica. Un altre desencadenant va ser la descoberta d'unes cançons populars de l'època, recollides per una dona, en les quals se

JORDI PLAY/ARXIU

"És absurd que ens facin interessar per Calderón de la Barca i que cada dia passem per can Foix i no li diguem bon dia"

satiritzaven les dones que treballaven a les fàbriques; estaven mal vistes. Un últim motiu és que la comarca va passar, aquells anys, de rural a industrial, i ara és una comarca de serveis. Els pagesos o han muntat granges o viuen del turisme rural.

(*EL TEMPS*, número 1.016, 2003)

■ 'Els convidats'

—No temeu que el lector trobi a faltar la intensitat estilística, l'emotivitat de *Pa negre*?

—No m'ho plantejo. No miro mai el lector. Miro què m'interessa a mi. Quan faig literatura per a grans em deixo portar per impulsos que controlo fins a cert punt.

(*EL TEMPS*, número 1.348, 2010)

■ Postguerra

—Si heu tornat a la postguerra —o, més ben dir, no l'heu deixada— és perquè penseu que us havíeu deixat coses al tinter, o perquè el terrabastall va ser tan gros que mereix tornar-hi una vegada i una altra?

—Les dues novel·les anteriors eren

més personals i sí, pensava que pagava la pena de completar la trilogia amb una novel·la que no ho fos tant, que parlés bàsicament de la nova situació, del nou poder constituït als pobles. I que recordés que no tots els mals vénen de fora. Tots els feixistes que jo vaig conèixer eren del país.

—Aquells 40 i 50 us pesen en el record com una llosa?

—De llosa, res. Estic molt satisfet i feliç d'aquella època perquè sóc resignat. Allò que va passar, va passar.

(*EL TEMPS*, número 1.348, 2010)

■ Sense nostàlgia

—Curiosament, eviteu la nostàlgia. Cap visió romàntica, cap sentiment d'enyorança.

—Jo no tinc aquest sentiment. Quan mires el retrat de la teua primera comunió, no vols tornar a ser aquell nen. Aquell nen el que volia era sortir d'aquell estat, ser gran i tenir poder, tenir una autonomia.

(*EL TEMPS*, número 1.016, 2003)

selecció de Núria Cadenes